

מוסדות
**דרבי
תורה**

בנשיאות מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

שיעור מרן הרב שליט"א

קונטרס שבועי

אגדה

ענייני ל"ג בעומר

הלכה

רב ששכח אחד מימי הספירה

פרשת אמור תשפ"ה

שנה כ"ז - קובץ י"ט [תתקי"ד]

יד"לע"י מכון "מנחת אשר"

כל הזכויות שמורות

עריכה והוצאה לאור ע"י
מכון "מנחת אשר"

להפצת תורתו של
מו"ר הגאון רבי אשר וייס שליט"א

רחוב אהרון אשכולי 109
ירושלים

המען למכתבים:
ת.ד. 23170

Email: info@minchasasher.com

פרשת אמור

רב ששכח אחד מימי הספירה

"וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהיינה. עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה" (ויקרא כ"ג, ט"ו – ט"ז).

בדבר שהשיח צערו בפני על המקרה ששכח יום א' לגמרי לספור לעומר, והיות וזה עתה עטר את עטרת הרבנות והוא מתבייש שלא לספור בקול ובברכה כמנהג הרבנים האם יש לו עצה שיוכל להמשיך ולספור בברכה.

הנה ידוע שפעם אחת קרה כזאת אצל הגאון בעל בית הלוי והגאון התחכם להוציא אחד מבני הקהילה ידי חובתו בברכה כדי שיוכל לומר את הברכה בקול רם, כך הביא הגרצ"פ פרנק במקראי קודש (פסח ח"ב סי' ס"ו) ובשו"ת הר צבי (או"ח ח"ב סימן ע"ה), עי"ש.

אמנם הלכה זו שנויה במחלוקת, ורבים מן האחרונים נקטו דמאחר שדילג יום אחד ושוב אינו יכול לספור בברכה משום שיטת הבה"ג דכל ימי הספירה תלויים זב"ז אין דינו כמחוייב בדבר ואינו מוציא אחרים יד"ח. כ"כ הפר"ח (סימן תפ"ט ס"ח) וכ"ה שם בפמ"ג (מש"ז סק"ב) וכ"כ בשו"ת בעי חיי לבעל כנה"ג (ח"ב סימן כ"ט) וחזר על דבריו בשו"ת סמא דחיי (או"ח סימן י'), וערך השלחן (סק"י), ועיקר מקור הפר"ח מן הירושלמי (מגילה דף כ' ע"א, פ"ב ה"ג) דבן עיר אינו מוציא בן כרך עי"ש, אמנם יש מי שסבור שיכול להוציא אחרים יד"ח ואין זה דומה להא דירושלמי דשאני בן עיר שביום ט"ו לגביו אין בו מצות מגילה כלל משא"כ במי שדילג אחד מימי הספירה דמ"מ הוי בר חיובא אלא שקלקל ספירתו. כך דעת רבני סלוניקי שהביא שם בשו"ת בעי חיי ודחה דבריהם וכ"כ במאמר מרדכי, ובכף החיים (ס"ק צ"א) נקט עיקר להחמיר. ועיין עוד בברכי יוסף (סימן תפ"ט ס"ק י"ט), ובמחזיק ברכה (שם סק"ז). ובאמת נראה דרוב האחרונים החמירו בזה עי"ש. ומ"מ מידי מחלוקת לא יצאנו.

ולכאורה נראה דכיון דכל עיקר הלכה זו שאם דילג יום אחד הפסיד את הברכה אינו אלא משום ספק ובאמת רוב הפוסקים חולקים על הבה"ג אלא שחששו להחמיר

רב ששכח אחד מימי הספירה

לשיטתו, אם יכוין להוציא חבירו בברכתו הוי ס"ס לחיוב ושפיר יכול לברך ולהוציא אחרים יד"ח (ועיין במנחת אשר מועדים ח"ג סימן ל"ח מה שנתבאר בארוכה דדי אף בספק קלוש לאפשר את המשך הספירה בברכה). אמנם חוששני שיקשה על מע"כ לשכנע אחד מבני הקהילה שיסכים לצאת יד"ח הברכה בשמיעה מפיו.

וראיתי בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן צ"ו אות א' וח"ד סימן קנ"ז) שדן ממש בשאלה זו, ברב ששכח יום א' וכתב להתיר לו לברך בקול, דכיון דיש פוסקים שמקילים בזה, משום כבוד התורה וכבוד הציבור יש להקל, והסתמך על המבואר באו"ח (סימן צ"ב סעיף א') בביאור הלכה (ד"ה היה צריך) לגבי הנצרך לנקביו דשליח ציבור יכול להקל ולסמוך על שיטת הרי"ף משום כבוד הציבור עי"ש.

אך יש להעיר לכאורה, דעד כאן לא הקיל שם אלא בענין שיוצא יד"ח בדיעבד כגון ביכול להעמיד עצמו עד פרסה, ואין הקפידא אלא לכתחלה, בשעה"ד יש להקל משום כבוד הבריות, אבל בענין שאף בדיעבד אינו יוצא מבואר להדיא שם בביה"ל דאין להקל משום כבוד הציבור, ובני"ד הרי חיישינן לשיטת הבה"ג ולשיטתו הוי ברכה לבטלה, ולכאורה אין להקל בזה. אך באמת כתב שם בבה"ל דכאשר יש איסור לא תשא "אפשר דאין להקל משום כבוד הבריות, ואולי סלקו חז"ל איסורם מזה וממילא אין הברכה לבטלה, וצע"ג". הרי שהראה פנים לומר דאף במקום לא תשא יש להקל משום כבוד הבריות.

אך באמת נראה עיקר דקשה להקל בזה ובפרט די"א דברכה לבטלה איסור תורה היא.

ומה שכתב עוד דיש שהקילו לספור אף בשכח יום אחד נגד דעת השו"ע, לא ידעתי למי הכונה, וראיתי בשו"ת דברי משה להגר"מ הלבשרטאם שליט"א [זצ"ל] (סימן ל') שהביא בשם הגרמ"א פריינד זצ"ל שסיפר שהדברי חיים הורה בזה לספור בברכה נגד דעת השו"ע.

ולכאורה תמוהים הדברים, ומי יהין לחלוק על השלחן ערוך כאשר הרמ"א לא חלק עליו, וגם מגיני הארץ מגן אברהם ומגן דוד הסכימו לדבריו, וכבר כתבו האחרונים דכל הפורש מן השולחן ערוך כפורש מן החיים (שו"ת צמח צדק סי' ס"ט ועבודת הגרשוני סימן מ"ח) ודבריו כתורת משה רבינו (שו"ת פני יהושע סי' נ"א), ועיין בשו"ת אבקת רוכל (אהע"ז סי' י"ז) שכתב הב"י דבית דינו כבית דין הגדול של לשכת הגזית וכל

רב ששכח אחד מימי הספירה

החולק עליו חייב בנידוי, וק"ו בדורות האחרונים לא נהגו אף גדולי הגדולים לסור מפסקי השו"ע כאשר אהרן וחור תומכים בידיו מזה אחד ומזה אחד.

וגם עצם ההנחה דיש בזה בושה וכבוד הבריות צריך עיון וקשה לדמות בענינים אלה מילתא למילתא, וגדולי עולם כמו הגה"ק מבוטשאטש ובעל שואל ומשיב כתבו בספריהם בענותנותם הגדולה בכמה וכמה מקומות שישכחו וטעו בתפילותיהם הק', ואף שבודאי אין זה נעים ונחמד צ"ע אם זה מוגדר לפי ההלכה כבזיון.

ואף אם נניח דאמנם בזיון יש כאן ראה נא מה שכתוב בספר מדרש פנחס מהצה"ק ר' פנחס מקוריין תלמידו הגדול של הבעש"ט (אות תשי"א) שפעם אחת שכח אחד מימי הספירה ואף שנקט עיקר להלכה דיכול לברך להוציא אחרים ידי חובתן לא עשה כן אלא שמח בטובה הגדולה שזכה לשפלות כזו שהגיע לו, כך נהג והרגיש צדיק נשגב זה.

ועוד כתב שם בשבט הלוי לפי המבואר, ביו"ד (סימן רמ"ב בקיצור כללי הוראה סימן רמ"ב) דבשעה"ד יש להקל כדעת יחיד כנגד רבים בודאי יש להקל כדעת רוב הראשונים כנגד הבה"ג.

ולכאורה סבור הייתי דלאחר שהוכרע הדין ע"י השו"ע שוב אין כאן יחיד ורבים ואין כלל זה נוהג כאשר מרן הכריע בהלכה. אך ראיתי באג"מ (או"ח ח"א סימן נ"א) שגם אם הפוסקים הכריעו כשיטה אחת, אם הכרעה זו מושתתת על "כללי הפסק" ולא על סברא או ראיה לעולם סמכינן על יחיד במקום רבים בדרבנן בשעה"ד עי"ש. ולפי"ז י"ל דגם בני"ד כיון דרוב הראשונים חולקים על דעת הבה"ג ורק משום הכלל דספק ברכות לקולא נקטינן שלא לברך וחוששין לשיטת הבה"ג ולא משום שנקבעה הלכה כמותו מגמ' או מסברא בשעה"ד יש להקל בדרבנן. ואף שיש מקום לחלק בין כללי הפסק כגון "יחיד ורבים הלכה כרבים" לכללי הספיקות כהא דספק ברכות להקל, מ"מ נראה דאם בשעה"ד סמכינן אדעת יחיד ק"ו שבשעה"ד יש לסמוך על דעת רבים.

ואף שיש אומרים שברכה לבטלה איסור דאורייתא הוא, רוב הפוסקים נקטו שאיסור דרבנן הוא, וא"כ יש מקום להקל לכאורה לפי כל המבואר.

אמנם כל עיקר כלל זה, דבדרבנן סמכינן אשיטה יחידאה בשעה"ד לאו כלל גמור הוא, והכל תלוי בראות עיני המורה כמבואר שם בש"ך. סו"ד מחד גיסא יש מקום להקל

רב ששכח אחד מימי הספירה

והמחמיר תבא עליו ברכה. אך בני"ד שמדובר בקהילה שרבים מחבריה אינם מדקדקין במצוות ויש חשש שאם הרב לא יספור בקול יביא הדבר לרפיון בדקדוק במצוות אצל חלק מבני הקהילה נראה שיש מקום לסמוך להקל.

ואפשר שעדיף לנהוג כפי שנהג הבית הלוי להוציא אחר ידי"ח, ואף שיש להסתפק במי שבעצם בר חיובא הוא אלא שמסיבה כלשהי פטור הוא ממצוה זו אם הוא כמי שיצא שמוציא אחרים יד"ח או שמא גרע טיפי והוא כמי שאינו בר חיובא שאינו מוציא יד"ח.

וכבר הבאתי לעיל מה שנחלקו בזה הפוסקים.

וכנראה שהבית הלוי נקט להלכה דמוציא אחרים ידי חובתו.

וכך דעת הגה"ק בעל קדושת לוי וכפי שהביא בתהלה לדוד מעשה שהיה שבבוקר של חג שבועות נהג לצאת ידי חובתו בברכת התורה ע"י שבירך להוציא את מי שישן בלילה ובודאי מחוייב בבה"ת, הרי דגם גאון וקדוש זה הכריע להלכה דכל כה"ג יכול להוציא אחרים יד"ח.

ואף שלדידי עדיין צ"ע אך מכיון שכבר ביארתי בכמ"ק דרוב הראשונים חולקים על שיטת הבה"ג בני"ד יש להקל שאכן יכול להוציא אחרים יד"ח בברכה, וכיון שחבירו סופר בעצמו ואין השאלה נוגעת אלא לברכה, יש לסמוך להקל משום כבוד התורה, ועדיין צ"ע.

וחידוש מציינו בים של שלמה (כל חילוקי דינים בין בני ארץ ישראל ובין בני בבל [מודפס בסוף ים של שלמנה על מס' ב"ק] אות מ"ד) שכתב:

"בני בבל אין סופרים ספירת העומר אלא בלילה, בני ארץ ישראל בלילה וביום".

ופשוט הדבר שאין כל מקור וענין בהלכה לספור שוב ביום לאחר שכבר קיימו מצוותו וספר בלילה, אלא נראה פשוט שכך נהגו בארץ ישראל מחשש שמא ישכח מאן דהו לספור בלילה ויפסיד את הברכה, משו"כ נהגו לחזור ולספור בכל יום ויום לספור אף ביום.

יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין

יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין

"ומרבין בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון" (רמ"א
סי' תצ"ג ס"ב).

טעמים רבים נאמרו בענין השמחה ביום ל"ג בעומר, וכבר זכרנו מש"כ
רבינו חיים ויטאל בשער הכוונות, דרצון קדשו של התנא האלקי רשב"י
שינהג ישראל יום זה בשמחה יתירה, וכן נמצא בדברי רבותינו הראשונים
(עי' מאירי יבמות ס"ב ע"ב) שכתבו לנהוג יום זה בשמחה מפני שבאותו
היום פסקו תלמידי עקיבא מלמות.

ויש להתבונן, וכי מה שמחה יש כאן שפסקו מלמות? הרי אמרו (יבמות
שם): "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לורבי עקיבא מגבת ועד
אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה" ... ומאחר
שנסתלקו ומתו כולם, מה שמחה היא איפוא, שפסקו מלמות?! וכי
הקובר את אחרון בניו ל"ע, כלום יש לו לשמוח, הן מעתה פסקה מיתה
מביתו?!

ובספר מעין גנים להרמ"ע מפאנו פ"ג כתב, דנגזרה הגזירה על אביר
הרועים רבי עקיבא להסתלק מן העולם, ובחמלת העליון לא נסתלק רבי
עקיבא, אולם ניטלו כ"ד אלף תלמידיו ונסתלקו לבית עולמם חלף נפשו
של רבי עקיבא... והדברים מבהילים!!...בוא וראה כמה שגבה בנפשו של
רבי עקיבא... כ"ד אלף תלמידים, שמן הסתם היה כל אחד מהם מגדולי
ומאורי דורו, הם הם נבחרו במקום נפשו של רבי עקיבא, נפש תחת
נפש... וכשפסקה המגיפה ונשארו רבי עקיבא ותורתו לפליטה בארץ
החיים, נצטווינו לנהוג יום זה בשמחה, שעלה הקרבן ונתקבל לרצון.

ועוד חידוש גדול ראיתי באיגרת דר' שרירא גאון שכתב דלאחר מות
כ"ד אלף תלמידי רע"ק היה העולם שמם עד שבאו אצל רבותינו שבדרום
ושנו מהם. וכנראה שכך גרס בגמ' ביבמות. ולפי"ז אפשר דהשמחה היתה
שחמשת תלמידיו הגדולים רבותינו שבדרום נשארו לפליטה ולא מתו
במגיפה ודו"ק.

יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין

ב

והחיד"א בספר מראית עין (תצ"ג) כתב לפקפק במסורת זו דיום ל"ג בעומר יום הילולא דרשב"י הוא, ונקט טעם אחר בשמחה זו, לפי שאחר סילוקן של כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא, היה העולם שמם בלא תורה, "עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, רבי מאיר, ורבי יהודה, ורבי יוסי, ורבי שמעון, ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה". יסודה של החבורה החדשה – שהפיחה תורה בגחלת שארית הפליטה ביום ל"ג בעומר היה, ומשום כך, יום זה יום שמחה הוא, בזו העת החל מחדש בנינו הרוחני של כלל ישראל...

"...תניא רשב"י אומר חס ושלום שתשכח תורה מישראל, שנאמר כי לא תשכח מפי זרעו" וכו' (שבת קל"ח).

ואפשר דכל אלו הטעמים אחדים הם, ביום זה אכן פסקה המגיפה ונשאר רבי עקיבא בן החיים, ועיסוקו של רבי עקיבא תיכף משקעה האש הלא הוא לשוב ולהעמיד תורה בישראל, וקיבץ את רבותינו שבדרום והשקם ממיימי תורתו ומהם יצתה תורה לכל ישראל, ומשום כך יום זה שמחה יתירה נהגו בו שמחת התורה "שלא תשכח מישראל"! ושומה עלינו ביום נשגב זה להעצים בלימוד התורה ועמלה, לשוב ולשמוח בשמחתה, הן זו היא שמחת הילולתו של רשב"י...

ג

וראה בטוב, מאמר נפלא מתורת מרן ה"בן איש חי" בספרו "בן יהודע", לבאר מאמר האלקי רשב"י זיע"א (סוכה מ"ה ע"ב) דאמר "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין". ולכאורה הא כיצד.

ואמר בזה, דהנה כבר אחז"ל (סנהדרין צ"א) דלעת"ל ביום התוכחה יבקש קודשא בריך הוא להעניש את האדם על מעלליו אשר חטא, ובבואו לדוך את הגוף טוען הגוף דאין הוא זה שחטא, והראיה דמאז שמוטל הוא דומם בקברו לא חטא ולא כלום, ומכאן שהנפש היא החוטאת וכבר אמרו

יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין

"הנפש החוטאת היא תמות!" ובבא הקב"ה לדון את הנפש אומרת היא דאין חלקה הגורם לחטא, והראיה דמאז שפרחה מן הגוף משוטטת היא בעולמות העליונים ולא חטאה במאום ואין היא סיבת החטא.

משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו בוסתן נאה וחשש מי ישמרנו כראוי ולו יתפתה לטעום מפירותיו. מה עשה, העמיד חגר וסומא וציווה עליהם לשמור את הבוסתן. וטעמו עמו, הן החגר לא יוכל לילך, והסומא לא יראה כי טוב העץ למאכל, והפירות ממילא יסיפו טעם וישתבחו כשהן שמורין בשמירה מעולה. לימים הגיד החגר לסומא כי הפירות תאווה הן לעינים, והסומא העיד אף הוא לרעהו כי נחמד העץ להשכיל, ותיכף גמרו בדעתם והרכיב סומא את החגר והלכו ולקטו ואכלו מן הפירות.

לימים בא המלך וראה מה עשו לו השומרים, התחיל מתדיין איתם, וכל אחד מהם אומר לא אני זה שחטאתי. מה עשה המלך הרכיב חגר על גבי סומא והלקם כאחד.

כך לעת"ל קוב"ה זורק נשמה בגוף ודנם כאחד, וזהו שאחז"ל "גוף ונשמה אם תריבם דוחו ולא יוכלו קום".

ומעתה זהו שאמר הרשב"י זיע"א, הן הלכתא רבתא לשבתא דשניים שעשאוה פטורים, אך כשזה אינו יכול וזה אינו יכול שניהם חייבים, ברם, "ורבי שמעון פוטר", הרשב"י לשיטתו שבזה אינו יכול וזה אינו יכול שניהם פטורים, הוא לשיטתו פוטר את העולם כולו מן הדין, והדברים שמחים ומאירים!

והוספתי לבאר בזה, דהנה ידענו מחכמי האמת דביום הילולת צדיק, יש לנשמתו עליה גדולה בשמיים והוא מתעלה מהיכל להיכל ותקיף כחו וא"כ התנא האלקי רשב"י ביום שמחתו, יכול לפטור את כל העולם כולו מן הדין! וכן סידר ה"בן איש חי" בפיוטו לכבוד הרשב"י "צדיק יסוד עולם גילה מדרש הנעלם יכול לפטור העולם!" שוב ראיתי שפירש כן בהקדמת בן המחבר בשו"ת מהרש"ם (ח"ב בסוף ההקדמה) ונתנבאו שני נביאים בסגנון אחד.

יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין

ובנתיב דבריו אמרתי להוסיף עוד, דהנה אמרו (כתובות ק"ג ע"ב) דמשמת רבינו הקדוש יצתה בת קול ואמרה "מאן דהוה באשכבתי דרבי מזומן לחיי העולם הבא" ולכאן' מקום יש לתמוה, אטו כולם באשכבתי' דרבי היו בני עולם הבא, שמא נכנס שם אף אחד שאינו בר הכי, וכיצד יזכה מה שלא יגיעו בדין?

ומעתה תתישב אף זו, הן כבר נחלקו חכמים ביומא בכפרת יום הכיפורים אם מכפר עיצומו של יום רק לשבים בתשובה גמורה או שמא סגולת היום אף לשאינם שבים ואף הם יזכו לכפרה. והנה אף דקי"ל כחכמים דעיצומו של יום מכפר עם התשובה מ"מ "רבי אומר עיצומו של יום מכפר אף לשאינם שבים", ועתה בשעת הסתלקותו של רבינו הקדוש, באותה שעה נשגבה שמיתת צדיקים מכפרת, הורו במתיבתא דרקיעא הלכה כמותו ותיכף יצתה בת קול ואמר כל דהוה באשכבתי דרבי מזומן לחיי העולם הבא, רבי לשיטתו, ומורין כמותו.

יהא רעווא מן שמיא וביום הנשגב יום הילולא דרשב"י ימליץ טוב בעדנו – וכאומרו: "יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין" (שם). ואם בחיי חיותו כך, לאחר הסתלקותו לא כ"ש, הן כך אמרו: "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם" – אב הרחמן ישמע קולינו בהילולא דבר יוחאי, ויושיענו ויבנה לנו מקדשנו בזכות אדונינו בר יוחאי, ותורתו תגן לנו היא מאירת עיננו וימליץ טוב בעדינו אכי"ר.

נר זיכרון

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן
מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת
הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו עוז
הר"ר דוד הגר הי"ו
לום אנג'לס

